

M. Saim UYSAL

En kötüsü reel sektör krizi

22.3.2019

Ekonomiden sorumlu Hazine ve Maliye Bakanı Sn. Berat Albayrak, “en kötünün geride kaldığını 2019 yılında ekonominin % 2.3 oranında büyüyeceğini, dövizde istikrar kazanıldığını” açıkladı. Gerçekten en kötüsü geride kaldı mı? Ekonomik veriler ve öncü göstergeler bize henüz en kötünün geride kalmadığını işaret ediyor.

Öncelikle ifade etmeliyiz ki bu kriz önceki krizlerden oldukça farklı. Önceki krizlerde önce finansal dengeler bozulur ve daha sonra bu bozulma reel sektöre yansır.

Şimdi ise tersini görüyoruz.

Reel sektörün yüksek döviz borcu nedeniyle yaklaşık %30 civarındaki kur şoku durgunluğa sevk etti. Söz konusu kur farkının maliyetlere yansması büyük bir iç talep çöküşüne neden oldu. Ekonomideki bu durgunluğu sanayi üretimi ve sermaye malları istatistiklerinin gelişmelerinde açıkça görmek mümkün. 2018’in son çeyreğindeki (-) %3'lük düşüşü 2019'un ilk çeyreğinin de büyük bir ihtimalle negatif sonuçlanması takip edecek. Zira geçen yıl aynı dönemdeki baz etkisi çok yüksek.

Durgunluk içinde enflasyonu da (%19,7) yaşadığımızdan hane halkı gelirleri gerek kur, gerekse söz konusu enflasyon nedeniyle oldukça düştü. Bu gelişme de tüketim harcamalarını erteletti. Bu nedenle geçen hafta içinde alınan vergi indirimlerinin azatılma kararının istenilen sonuçları veremeyeceğini düşünüyoruz. Tarımda çöküş ciddi boyutlarda. Kısa vadede bu sektörü tersine döndürmek kolay değil. Gıda enflasyonu %30'lar civarında. Bu durum enflasyonun yapışkan ve katılığını ortaya koymakta. Maliyet yönlü fiyat baskılamaları halen bitmedi. ÜFE ile TÜFE arasında %10'luk bir fark var. Bu fark eninde sonunda tüketici fiyatlarına yansıtılacak. 2019'un ilk yarısında enflasyonda daralan ekonomiye rağmen ciddi düşüşler olmayacak. Eylül ayında baz etkisiyle bir miktar düşecek.

Fed'in (bilanço küçültmesinin sonlanacağı ve 2019 da faiz arttırılmayacağı yönündeki) güvercin niteliindeki kararlarının gelişmekte olan piyasaları pozitif etkileyeceği beklenmekle birlikte Türk Lirası negatif ayrışarak bu konuda olumlu etkilenmedi. Nedeni “Gelişen Ülkelerin 2019

Risk Tablosu'na göre Arjantin'den sonra en kırılgan ikinci ülke olmamız. Cari açık, kısa vadeli dış borç, Rezerv yeterliliği, hükümet etkinliği ve enflasyon hedeflemesi konusundaki puanlamalarda Güney Afrika ile birlikte en kötü skoru alıyoruz.

Nitekim son günlerde CDS'lerimizde de 300'lerden 334'lere doğru yükselme oldu. Bütün bu gelişmelerin nihai sonucu son açıklanan veriye göre %13,5'e yükselen "işsizlik" oranımız dört milyona gelen kayıtlı işsiz sayımız iş aramaktan vazgeçenlerle beraber altı milyon civarında. Yaklaşık her dört gencimizden bir işsiz. Önümüzdeki aylarda bu oranlarda bir miktar daha yükselme göreceğiz. Cari açığımızdaki daralma olumlu olmakla birlikte bu daralmanın büyüme döneminde yaratılamaması, ekonomik çöküşten kaynaklandığını açıkça gösteriyor. Cari açığın finansmanının büyük ölçüde net hata noksan ile yapılaşması ayrıca üzerinde durulmaya değer. Kaynağı belli olmayan bu paranın (21 Milyar dolar) büyüklüğü geçmiş yıllardaki finansman tablolarında yok.

Reel sektör krizinin sonuçlarını "büyümedeki düşüş" ve "işsizlik yükselmesi" olarak gördükten sonra bütçe gerçekleştirmelerindeki son rakamlar da krizin boyutları konusunda bize ipuçlarını veriyor.

2017 – 2018 Bütçe değerlendirmelerine göre dolaysız vergiler %32 arttığı halde dolaylı vergiler ancak %8 artmış durumda. Vergi gelirlerinin %65'i dolaylı vergiler olduğundan ekonominin ne kadar yavaşlamış olduğunu buradan anlıyoruz. Ekonomik istikrar ve güvenin tam sağlanamaması yerleşiklerin dolarizasyon oranını arttırdı. Son haftada dört milyar dolar artan döviz tevdiat hesapları 175.8 milyar dolar ile tarihi zirvesine ulaştı. Bu konuda stopaj oranlarının yükseltilmiş olması dövize yönelişi azaltacak bir etken değil.

Bütün bu göstergeler reel sektör üzerindeki krizin farklılığını, krizden çıkış sürecinin daha uzun süreceği izlenimini vermektedir.

Seçim sonrasında evrensel standartlarda demokrasi, hukuk düzenlemeleri ve uygulamaları çerçevesinde eşgüdümlü maliye-para politikası ile radikal bir ekonomik program uygulayamazsak jeopolitik sorunların, S-400 geriliminin, ticaret savaşlarının olduğu ortamda işimizin hayli zor olduğunu düşünüyoruz.